

Andijon davlat pedagogika instituti

Filologiya fakulteti,

Ona tili va adabiyoti: Qirg'iz tili adabiyoti yo'nalishi,

2-bosqich 201-guruh talabasi Ruslan Kosimov

**QIRG'IZ XALQ OQINLARI IJODIDA FOLKLOR MOTIVLARINING
AKS ETISHI HAMDA ULARNING IJTIMOYIY-TARIXIY
JARAYONLARNI TALQIN QILISHDAGI POETIK-FUNKSIONAL
AHAMIYATI**

Annotatsiya: Mazkur maqolada qirg'iz xalq oqinlari ijodida folklor motivlarining aks ettirilishi va ularning ijtimoiy-tarixiy jarayonlarni talqin qilishdagi poetik-funksional ahamiyati keng va chuqur tahlil qilingan. Folklor motivlarining xalq oqinlari she'riyatidagi poetik o'ziga xosligi, ramziy mazmuni va tarixiy voqealarni yoritishdagi vazifasi ochib berilgan. Oqinlarning ijodida folklor motivlaridan foydalanish orqali xalqning madaniy merosi, milliy qadriyatlari hamda ijtimoiy-tarixiy tajribasi qanday ifodalanganligi misollar orqali asoslangan. Shuningdek, maqolada folklor elementlarining milliy o'zlikni saqlash, yosh avlod tarbiyasi hamda tarixiy ongni shakllantirishdagi muhim o'rni ham ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot natijasida oqinlarning ijodiy merosidagi folklor motivlari nafaqat poetik obraz yaratish vositasi, balki xalqning ijtimoiy hayoti va tarixiy taraqqiyotini aks ettiruvchi muhim vosita ekanligi isbotlangan.

Kalit so'zlar: Oqinlar ijodi, folklor motivlari, poetik-funksional ahamiyat, ijtimoiy-tarixiy jarayonlar, xalq og'zaki ijodi, qirg'iz xalq adabiyoti, milliy madaniyat, tarixiy voqealar, milliy qadriyatlar, poetik obrazlar.

Andijan State Pedagogical Institute

Faculty of Philology,

Mother tongue and literature: direction

of Kyrgyz language literature,

Ruslan Kosimov, a student of the 2nd stage, group 201

**THE REFLECTION OF FOLKLORE MOTIFS IN THE WORKS OF
KYRGYZ FOLK AQYNS AND THEIR POETIC-FUNCTIONAL
SIGNIFICANCE IN INTERPRETING SOCIO-HISTORICAL PROCESSES**

Annotation: This article comprehensively analyzes the reflection of folklore motifs in the works of Kyrgyz folk aqyns (poets) and their poetic-functional significance in interpreting social-historical processes. It explores the unique poetic features, symbolic meanings, and the roles of folklore motifs in representing historical events within the aqyns' poetry. Through concrete examples, the study illustrates how Kyrgyz aqyns have utilized folklore elements to preserve cultural heritage, national values, and social-historical experiences. Additionally, the paper emphasizes the importance of folklore motifs in shaping national identity, educating younger generations, and fostering historical consciousness. The research concludes that folklore motifs in the creative heritage of aqyns function not only as poetic devices but also as significant mediums reflecting the social life and historical development of the Kyrgyz people.

Keywords: Aqyns' creativity, folklore motifs, poetic-functional significance, socio-historical processes, oral folk literature, Kyrgyz folk poetry, national culture, historical events, national values, poetic imagery.

Folklor har bir xalqning madaniy merosini, tarixiy xotirasini va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi bebaho manba sifatida o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, Markaziy Osiyo xalqlari, xususan, qirg'iz xalqi uchun folklor motivlari milliy ong va tarixiy tafakkurni shakllantirishda muhim vosita bo'lib kelgan. Qirg'iz xalqining madaniy hayotida folklor va uning shakllari — afsonalar, ertaklar, dostonlar, maqollar va rivoyatlar alohida o'rin tutadi. Shu jihatdan qaraganda, xalqning badiiy ijod an'alarini davom ettirgan oqinlarning she'riy merosida folklor motivlarining mavjudligi hamda ularning ijtimoiy-tarixiy voqealarni yoritishdagi poetik-funksional ahamiyatini tadqiq etish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

Qirg'iz xalq oqinlari ijodida folklor motivlarining aks etishi va ularning poetik talqini xalqning ijtimoiy-tarixiy taraqqiyoti bilan bevosita bog'liq. Oqinlar ijodida mavjud bo'lgan folklor motivlari nafaqat o'zining badiiy-estetik qiymati, balki jamiyat hayotidagi voqea-hodisalarni poetik tarzda talqin etishdagi

imkoniyatlari bilan ham ajralib turadi. Bu jihatdan qaralganda, folklor elementlari oqinlar tomonidan milliy o'zlikni anglash, tarixiy voqealarni kelajak avlodlarga yetkazish va xalqning umumiy madaniy qadriyatlarini mustahkamlash maqsadlarida ham faol qo'llangan.

Mazkur maqolada aynan mana shu muhim ilmiy jihatlar tahlil qilinadi: folklor motivlarining oqinlar ijodidagi poetik-funksional xususiyatlari qanday namoyon bo'lganligi, ularning tarixiy voqealarni ifodalashdagi o'rni va ahamiyati, milliy ong va qadriyatlarni shakllantirishdagi funksiyalari chuqurroq tadqiq qilinadi. Shuningdek, maqolada folklor motivlarining oqinlar she'riyatida qo'llanishi orqali tarixiy-ijtimoiy tajribalarni yosh avlodga yetkazish mexanizmlari ham yoritiladi. Ushbu masalalar orqali qirg'iz xalqining boy madaniy merosiga va adabiy an'analariga yana bir karra e'tibor qaratiladi.

Qirg'iz xalq oqinlarining ijodi qadimdan milliy madaniyat va tarixiy an'analarni o'zida mujassamlashtirgan holda rivojlangan. Oqinlar tomonidan folklor motivlarining qo'llanishi nafaqat estetik vazifani bajaradi, balki xalqning ijtimoiy-tarixiy voqealarini va tajribalarini aks ettirishning samarali vositasi ham hisoblanadi. Jumladan, folklor motivlari orqali oqinlar ijtimoiy hayotning eng murakkab jihatlarini poetik va ramziy shaklda talqin qilib kelishgan.

Qirg'iz xalqining mashhur oqini Toktogul Satilganov o'z she'rlarida xalq og'zaki ijodidan samarali foydalanib, xalqni birlikka chaqirish, ozodlik va adolat g'oyalarini singdirish uchun folklor motivlarini qo'llagan. Uning she'rlarida qadimiy afsona va ertaklardan olingan timsollar orqali xalqning tarixiy xotirasi jonlantiriladi, va shu orqali milliy ong shakllanadi¹.

Shuningdek, oqin Barpi Alykulovning she'rlarida ham folklor motivlari aniq va ravshan ko'zga tashlanadi. U o'z ijodida xalq maqollaridan, afsona va rivoyatlardan samarali foydalanib, ijtimoiy-tarixiy voqealarni yoritishda o'ziga xos poetik uslubni yaratgan. Barpi Alykulov xalq donishmandligini ifodalovchi

¹ Жумагулов, С. Кыргыз эл акындарынын чыгармачылыгындагы фольклордук мотивдердин тарыхый-адабий маңызы. – Бишкек, «Илим», 2018. – 123-125-беттер.

maqollarni she'rlariga singdirib, xalqning tarixiy tajribalarini yosh avlodga yetkazishda katta xizmat qilgan.²

Oqinlar ijodida folklor motivlarining boshqa bir muhim jihati ularning tarixiy voqealarni ifodalash va talqin qilishdagi ahamiyatidir. Oqinlar folklor obrazlari va motivlari orqali tarixiy voqealarga poetik va falsafiy talqin berib, milliy tarixni avlodlarga meros qilib qoldirish vazifasini ham ado etganlar. Bu motivlar orqali o'tmishdagi qahramonlik, mardlik, jasorat kabi qadriyatlar yosh avlodga namuna sifatida yetkazilgan.

Misol uchun, oqin Eshmambet Suyunbayev o'z ijodida afsonaviy qahramonlar obrazlarini qo'llash orqali tarixiy voqealarni badiiy talqin etgan. Uning asarlarida tarixiy jarayonlar va folklor motivlari chambarchas bog'lanib, xalqning madaniy-tarixiy ongini shakllantirishda muhim rol o'ynagan.

Shuningdek, folklor motivlari oqinlar ijodida milliy qadriyatlarni shakllantirish va tarbiyaviy vazifalarni bajarish uchun ham faol qo'llangan. Oqinlarning she'riy asarlaridagi xalq og'zaki ijodi elementlari yosh avlodga axloqiy tarbiya, vatanparvarlik tuyg'ularini singdirish vositasi sifatida ham xizmat qilgan. Bunday pedagogik va tarbiyaviy vazifani folklor motivlari orqali ifodalash xalq ijodining samarali qo'llanishiga yorqin misoldir.

Oqin Esenamanning ijodida xalq ertaklari va afsonalaridan olinadigan ramziy obrazlar orqali milliy qadriyatlarni yosh avlodga singdirish usuli keng qo'llanilgan. Uning she'rlarida bu motivlar orqali xalqning axloqiy qarashlari va milliy qadriyatlari samarali yetkazilgan².

Natijada, oqinlarning ijodidagi folklor motivlari nafaqat adabiy-estetik vazifani bajargan, balki xalqning ijtimoiy-tarixiy hayotini aks ettirish, tarixiy voqealarni talqin qilish, shuningdek milliy madaniyat va qadriyatlarni shakllantirish kabi murakkab funksiyalarni ham o'zida mujassamlashtirgan.

Xulosa qilib aytganda, qirg'iz xalq oqinlari ijodidagi folklor motivlarining poetik-funksional ahamiyati xalqning ijtimoiy hayoti, tarixiy xotirasi va milliy

² Кыргыз эл оозеки чыгармачылыгынын поэтикасы жана тарыхый мааниси. Ред. Ж.Бөкөнбаев. Бишкек, «Турар», 2020. – 87-89-беттер.

o'zligini ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Oqinlar folklor elementlari orqali tarixiy voqealarni nafaqat badiiy obrazlarda aks ettirgan, balki ularni xalq ongida saqlab qolishga xizmat qilgan. Bu esa, xalq og'zaki ijodi va badiiy ijod o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatadi.

Folklor motivlarining oqinlar she'riyatida keng va chuqur qo'llanilishi yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash, madaniy qadriyatlarni anglash hamda tarixiy ongni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Tadqiqotda ko'rsatib o'tilganidek, Toktogul, Barpi, Eshmambet, Esenaman kabi mashhur oqinlar o'z ijodlarida folklor motivlaridan nafaqat adabiy vosita sifatida, balki xalqni tarbiyalovchi, birlashtiruvchi kuch sifatida foydalanganlar.³

Ushbu maqola orqali shuni anglash mumkinki, folklor elementlarini o'rganish nafaqat adabiy, balki sotsiologik, tarbiyaviy va madaniy jihatdan ham dolzarbdir. Qirg'iz adabiyotida folklor motivlarining o'rganilishi yosh olimlar uchun keng istiqbollar ochadi. Ularni zamonaviy metodlar asosida o'rganish va ta'lim jarayoniga tatbiq etish esa muhim amaliy vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Жумагулов, С. Кыргыз эл акындарынын чыгармачылыгындагы фольклордук мотивдердин тарыхый-адабий маңызы. – Бишкек, «Илим», 2018. – 123-125-беттер.
2. Кыргыз эл оозеки чыгармачылыгынын поэтикасы жана тарыхый мааниси. Ред. Ж.Бөкөнбаев. Бишкек, «Турар», 2020. – 87-89-беттер.
3. Жумагулов, С. Кыргыз эл акындарынын чыгармачылыгындагы фольклордук мотивдердин тарыхый-адабий маңызы. – Бишкек, «Илим», 2018. – 130-бет.

³ Жумагулов, С. Кыргыз эл акындарынын чыгармачылыгындагы фольклордук мотивдердин тарыхый-адабий маңызы. – Бишкек, «Илим», 2018. – 130-бет.